

نوروز بايرامی

قائناق: اردم درگي سي

نوبهار اولدو، جهانين يننه خوش دملري وار
باغين الين حوسنوگوزل، لاله کيمي ديليري وار
فضولي

ميلتري ميدانا گتيرن ان اؤنملي عنصرلاردان بير يده مدنيت دير. بير ميلتين بوتون صنعت فعاليتلرينين، ايناجلارينين، عرف و عادتلرينين، فيکير، ياشاييش و داورانيشلارينين بوتووو، او ميلتين مدنيتدير. اينسانين ياراديليشي ايله باشلايان مدنيتين منيدانا گلمسينده، بوتون اينسانلارين پايي و يئري واردير.

ميلتيرين فورمالاشماسيندا اؤنملي بير يئر توتان عنعنلر، تاريخي فاكت اولراق معين انديلمهين زامانلاردان گونوموزه قدر گليب چاتيب و بو خصوصيتي ايله ميلت باغيني گوجلنديرن ان اؤنملي عنصرلارداندير. بايراملاردا، دنمک اولارکي، هر ميلته گورولن و مختلف خالقلار طرفيندن منيمسهنن اورتاق عادت- عنعنلردندير. کؤچري تورک ميلتري اسکيدن بري بايرام کيمي بير چوخ عادتلريني داوام انديب. بونلاري بويوک بير هيچانلا موبارک توتوب گونوموزه قدر سورولر. بو بايراملارين ايچينده هنج شوبهه سيز قيشين سويوغوندا، چتيلگيندن قورتولوب، باهارين ياشيلليغينا و جانليليغينا گنجيشين رمزي اولان باهار بايراملاري، داها اؤنملي يئر توتار. تاريخين ان اسکي چاغلارينا مراجعت انتديکده، تورک ميلتيرينده باهار بايرامي ايله علاقه دار جوربه جور عنعنلرين نه قدر يايقين اولدوغو گورونور. شرقي تورکستاندا بالکاتلارا قدر تورک ميلتري طرفيندن عصيرلر بويو موبارک توتولان و هله ده بايرام انديلن «نوروز» دا بو عنعنلردن بيريدير.

طبيعتله ايچ-ايچه، قوجاق-قوجاغا ياشايان، توپراغي «آنا» اولراق وصف اندن تورکون دوشونجه سيستمينده «باهارين گلشي» البته اؤنملي بير يئر صاحيب اولاجاقدير. روح سيخجي و ايچ قرالديجي گونلرين آرديدان دوغان حرکتلي، گونشلي، آخار سولارين، قوشلارين و حيوانلارين سسلري ايله قورولموش سمفوني، اينسان حياتيني جانلانديرير. قيشين باهارا گنجيشي ايله اورتايا چيخان رنگارنگ تابلونو نه گوزل تصوير اندر: «بير ياندا هر طرفي بوروين سولغون، مات و داها چوخ آغ حاکيم اولدوغو رنگلر، ديگر ياندا ياشيلين ديشيک تونلاري آراسيندا باش وئرن مين بير رنگ... بيريسي حرکتسيز، شکیلسيز، ديگري قيوريم-قيوريم، شکیل-شکیل، چيچک-چيچک... قيش، کار و ديلسيز، ايلک ياز، جوشغون، هيچانلي، دويغولو، قولقلارا پيچيلدايغي نغمه لر جاذبه لي... بيرينده طبيعت حيات دولو، ديگرينده دونموش، ينييندن دوغماق اوزره يوخلاميش قالميش...»

آذربايجانين ان گورکملی شاعيرلردن اولان فضولي، باهارين گلشيني بنله تصوير اندر:

باهار ايامي يئر سطحی دؤنوبدور بير گولوستانه،

آچیب هر بیر طرفدن گول، یارانمیش جنت رضوان.

خزان ال چکدی غارتدن بو صحن گلشن باغی

عدالت بایراغی آچدی، گول اولدو گولشنه سولطان.

شفق تک هر طرفدن بیر چیراغ یاندیردی هر لاله،

همان آتشله قورتاردی بوتون عالم سویوق قیشدان.

نوروز، یعنی فارسجا یینی گون آدینی داشیان باهار بایرامی، اینسان روحونون طبیعتدهکی اویانیشییلا بیریکیده موبارک توتوغو بیر بایرامدیر. بنله بیر بایرام، یعنی فصللرین دگیشیکلیگیندن دوغان سجههوی گونلر، باشقا-باشقا آدلار آلتیندا بیر چوخ میلتن سوسیال حیاتیندا یئر آلییدیر.

نوروز، جوربهجور مدنیت ساحه لرینده، فرقلی انتتیک قروپلاردا، فرقلی بیر محتویا و آتلاما صاحب اولموشدور. مدنیتلر آراسینداکی سیخ علاقه لر نتیجه سینده مختلف مدنیتلره گیرمیش و مینمسینمیشدیر.

نوروز عنعه سی میلادان قاباقلی ایللرده، خصوصی ایله بللی بیر جغرافیادا یاشیان میلترین بوتوونده بیر باهار عنعه سی شکلینده گورونور. یعنی بیز بو عنعه نی سومرلرده، اسکی ماد و پارس دولت لرینده، اورتا آسیادا وارلیقلارینی دوام اندن ان اسکی تورک مدنیت لرینده، حتی فرقلی اولراق چین، ژاپن و کره کیمی بیر سیرا میلترلرده ده گوروروک.

بوتون بایراملارین دینی و میلی بیر اینانیشدان، او جمعیتی ماراقلانديران اورتاق بیر خاطرهدن، عنعه لرین، دوغولاردان و طبیعتدن دوغوغونو بیلیریک. نوروز آراسیادا یاشیان بوتون تورک میلترینین و ایرانلیلارین اورتاق بایرامیدیر و اونلارین ایل باشی اولراق قبول انتدیکلری گوندور. نوروز اون ایکی حیوانلی تورک تقویمینده گورولدوگو اوزره، تورکلرده چوخ اسکیدن بری تانییب، مختلف آیینلره موبارک توتولوردو. تورکلرده نوروزلا علاقه دار اساس روایت، بوگونون بیر قورتولوش گونو اولراق قبول اندیلمه سیدیر. یعنی ارگنکوندان چبخیش گوندور. همین سببه گوره، یینی بیر ایلین باشلانغیجی اولراق قبول اندیلیب گونوموزه قدر بایرام توتولوب گلیمیشدیر. بو افسانهیه گوره:

گوک تورکلره محاربه آپاران یاد انلر، حبله ایله ساواشدا غلبه قازانیرلار. ساواشدان ساغ اولراق قورتولان گوک تورکلر سیلدیریمی، اوچوروملو دیم-دیک داغلاردان گنچه رک ال چاتمایان برکتلی بیر دوزنلیکده یورد سالیملار. ارگنکون آدلانان بو یئرده تدریجا چوخالیملار. ایللر اوتدوکن سونرا، بو یئرله سیغماز اولوب، اطرافینداکی دمیر بیر داغی اولدلا اریده رک بوردان چبخارلار و بوتون دونیا یا یاییلارلار. ارگنکوندان قورتولوش تاریخی، یینی ایلینده باشلانغیج تاریخی اولراق قبول اندیلیر و هر ایل بو تاریخده شنیلیک اندرک او گونون خاطره سی جانلانديریلیر.

چین قاینافلاریندان قوتادقو بیلگه، کاشغری محموددان بیرونیه، نظام الملکون سیاستنامه سیندن ملک شاهین تقویمینه قدر، آق قویونلو اوزون حسن بیگین قانونلارینا قدر گلن بیر جیزیقدا، نوروزلا علاقه دار سندلر الده دیر. دیگر طرفدن صفوی تورکمن دولتینین قوروجوسو شاه اسماعیل خطایی نین، دین آداملاری قاضی برهان الدین و مولوی نین، شاعیرلریمیزدن فضولی، نیطامی، نسیمی و خاقانی نین، بویوک چاغداش شاعیریمیز شهریارین

اوزون بير تاريخ بويو نوروز بايرامينين گليشيني « نوروزيه » و يا « باهاريه » آداتان شعرلرله موبارك توتدوقلاريني دا بيليريک. بونونلا ياناشي نوروزون تورک موسيقي سينين ان اسكي مرکب مقاملاريندان بير ي اولراق مدنيتيميزده يئددي يوز ايلدن چوخ بير کئچميشه صاحيب اولدوغونو دا بيليريک. بو مقام ايلک دفعه اورميهلي صفي الدين عبدالمومن اورموي طرفيندن قوللانيلميشدير. بو شکیلده اليميزده ايگيرميدن چوخ مقام وار.

نوروز عنعنه سي نه سني ليکله، نه علوي ليکله، نه شيعي ليکله رابطه سي اولمايان، چوخ قاباقلي دوررلر عايد اولان بير عنعه دير. يعني بير دينين و يا مذهبين بايرامي دنيلدير. بو سببه گوره هر هاتسي بير شکیلده بير مذهب آدينا، بير دين آدينا، بير انتنيک آدينا باغلي گوستريلمه سي و استثمار انديلمه سي تاريخينين و مدنيتينين بوتون حقيقتلرينه قارشي دورماقدير.

هامينيزا خيبرلي نوروزلار ديله بيريرک.

نوروز موبارك اولسون.

قلبينيز باهارلا دولسون.

گجیل

<http://gajil.20m.com>